

KRYSTYNA DURAJ-NOWAKOWA

Z historii pedagogiki przedszkolnej w WSP im. KEN w Krakowie w latach 1971-1991

Dwudziestolecie pedagogiki przedszkolnej rozwijanej przez pracowników naukowo-dydaktycznych w naszej Uczelni stało się wystarczającym powodem do zebrania materiałów, ich analizy oraz przedstawienia w niniejszym II zeszycie naukowym, opracowanym w Zakładzie Pedagogiki Przedszkolnej.

W 1971 r. zorganizowano Zakład Nauczania Początkowego i jednocześnie od tegoż roku w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. KEN zainicjowano nowy kierunek studiów: Wychowanie Przedszkolne jako trzyletnie studia zawodowe, na które, po dwóch latach ich funkcjonowania, na rok wstrzymano rekrutację. W roku akademickim 1973/74 powołano łączne studia zaoczne I stopnia w zakresie nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego dla absolwentów SN. Wzrastające potrzeby oświaty spowodowały reaktywowanie w roku akademickim 1977/78 odrębnych specjalności wychowania przedszkolnego i nauczania początkowego już jako kierunków dziennych studiów czteroletnich, a od roku 1982 - pięcioletnich. Przez 5 lat, od 1977 do 1982 roku, Zakład Nauczania Początkowego, którego niektórzy pracownicy zajmowali się także pedagogiką przedszkolną, kierowany był przez dr. Mariana Gancarczyka. Ze względu na

osobiste zainteresowania naukowe Kierownika Zakładu badania, także na użytek prac magisterskich, skoncentrowane były wówczas wokół skuteczności zespołowo-problemowego nauczania języka polskiego.

Po likwidacji Instytutu Nauk Pedagogicznych w 1982 r. Zakład Nauczania Początkowego przekształcono w Katedrę Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego, w którym nadal pracownicy zajmowali się pedagogiką przedszkolną. Katedrą kierowała doc. dr hab. Janina Szymkat (do 1987 r.).

Od początku powołania kierunku studiów wychowania przedszkolnego dbano o celowy dobór pracowników naukowo-dydaktycznych, realizujących przedmiot: teoria i metodyka wychowania przedszkolnego. Prace dydaktyczno-wychowawcze ze studentami Wychowania Przedszkolnego prowadzą liczni specjaliści innych dziedzin nauki naszej Uczelni, dbając o integrację swoich dyscyplin z pedagogiką przedszkolną.

We współpracy z Zakładem Psychologii naszej WSP zajęcia z przedmiotu kierunkowego powierzono doc. dr hab. Władysławowi J. Dynnerowi, autorowi znaczącej monografii pt. "Zabawy tematyczne dzieci w domu i przedszkolu" ("Ossolineum", Wrocław 1971), uczniowi i współpracownikowi Stefana Szumana. Prace naukowe doc. W.J. Dynera z zakresu psychologii rozwojowej i wychowawczej, szczególnie zaś psychologicznych podstaw wychowania przedszkolnego, sprzyjały także prowadzeniu seminariów magisterskich. Doc. dr hab. W.J. Dynner po przejściu w stan spoczynku służy nadal swą wiedzą i doświadczeniem pracownikom i studentom Wychowania Przedszkolnego, konsultując i recenzując ich prace, uczestnicząc w konferencjach i zebraniach naukowych organizowanych przez Zakład.

W latach 1984-1986 doc. dr hab. Teodozja Rittel społecznie prowadziła prace naukowe z zespołem metodyków

wychowania przedszkolnego, realizując zajęcia z nauki o języku, a także seminaria magisterskie z zakresu tematyki językoznawczej i pedagogiki lingwistycznej. Doc. dr hab. T. Rittel kładła szczególny nacisk na rozwój naukowy młodszych stażem pracowników. Prace doktorskie pod jej kierunkiem podjęły mgr Wanda Łata i mgr Lucyna Smółka.

1 XII 1986 r. funkcjonujące dotąd w Katedrze Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego trzy zespoły pracownicze: 1) pedagogiki przedszkolnej, 2) nauczania początkowego i 3) wychowania muzycznego i plastycznego zostały przekształcone w zakłady. Kierownictwo nowo utworzonego Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej powierzono doc. dr hab. Krystynie Duraj-Nowakowej. Nasz Zakład Pedagogiki Przedszkolnej koncentruje się na prowadzeniu własnego kierunku studiów i rozwijaniu tej odrębnej subdyscypliny wiedzy, jednej z najmłodszych wśród nauk pedagogicznych.

Jako pedagog, dydaktyk i pedeutolog K. Duraj-Nowakowa prowadzi wykłady i seminaria magisterskie, a także seminarium doktoranckie przede wszystkim dla pracowników Zakładu. Działalność naukowa Pracowników Zakładu zaowocowała licznymi opracowaniami. Pod redakcją naukową K. Duraj-Nowakowej zostały przygotowane do druku pierwsze cztery tomy opracowań naukowo-metodycznych: I. "Tematy kompleksowe. Skrypt dla studentów Wychowania przedszkolnego i nauczycieli" (1990), II. tom niniejszy pt. "Nowe orientacje edukacji przedszkolnej", tomy III. i IV. "Próby modernizacji procesu edukacji" t. 1 i 2, tom V. "Akademicka edukacja nauczycieli" (w druku).

W okresie sprawozdawczym 1971-1991 opublikowano autorstwa Pracowników Zakładu 6 monografii: 1) Teodozja Rittel: "Kategoria osoby w polskim zdaniu" (1985); 2) Krystyna Duraj-Nowakowa: "Gotowość zawodowa nauczycieli" (1986); 3) Tejże: "Kształtowanie gotowości zawodowej studentów" (1989); 4) Tejże: "Kształtowanie pojęć społeczno-moralnych

uczniów klas młodszych" (1991); 5) Też: "Teoria systemów a pedagogika" (w druku); 6) Bożena Muchacka: "Zabawy badawcze w przedszkolu" (w przygotowaniu). "Zabawy dydaktyczne w pracy z dziećmi sześciolletnimi" (1989) jako tekst użyteczny metodycznie opracowali: Bożena Muchacka, Stanisław Szwabowski i Maria Zadrąg

Ponadto Pracownicy Zakładu opracowali 56 artykułów i komunikatów, które opublikowano w czasopiśmie specjalistycznych zagranicznych i krajowych (centralnych i lokalnych)

Wzrost i stabilizacja kadry naukowo-dydaktycznej Zakładu były możliwe dzięki zatrudnieniu własnych absolwentów kierunku Wychowania Przedszkolnego naszej Uczelni. Były to kolejno: mgr Maria Zadrąg (od 1979 r. do 1985 r.), dr Bożena Muchacka (od 1980 r.), mgr Wanda Łata (od 1982 r.), mgr Lucyna Smółka (od 1983 r.), mgr Bogusława Zajac (od 1982 r. do 1986 r.), mgr Teresa Mes (od 1983 r. do 1986 r.), mgr Elżbieta Filipecka-Dankiewicz (od 1982 r. do 1988 r.), mgr Jolanta Dubiel-Sajdera (od 1987 r.), mgr Magdalena Grochowalska (od 1988 r.). Później zatrudniono następujące absolwentki Uniwersytetu Jagiellońskiego: mgr Barbarę Górecką (od 1989 r.), mgr Elżbietę Wiśniewską-Tumm (od 1986 r. do 1988 r.) i mgr Donatę Nieć (w r. 1989/90), mgr Krystynę Bogacz (od 1990/91 r.), mgr Elżbietę Chmielewską (od 1991 r.), mgr Grażynę Faber (od 1991 r.) i mgr Wandę Żądło (od 1991 r.).

Przygotowaniem z zakresu wychowania przyrodniczego kandydatów na nauczycieli przedszkoli zajmowała się najpierw dr Anna Kołodziej (w latach 1983 - 1990), a obecnie mgr Monika Żak (od 1990 r.).

W latach 1971-1991 zajęcia dydaktyczne z przedmiotu kierunkowego prowadziły także osoby zaproszone do współpracy spośród doświadczonych nauczycielek przedszkoli i nadzoru pedagogicznego wychowania przedszkolnego. W minionym 20-leciu w formie części etatu lub godzin

zleconych zatrudniano osoby następujące: mgr Helenę Bańkę, mgr Zofię Bielecką, mgr Jadwigę Cieszyńską, mgr Władysławę Ciechowicz, mgr Krystynę Kędrę, mgr Annę Kałużną, mgr Halinę Kwaterę, mgr Martę Siewierę, mgr Barbarę Szelaę, mgr Irenę Suchanek, mgr Krystynę Źarską, mgr Władysławę Wisińską-Nalepę.

Pierwszą pracą doktorską wykonaną w Zakładzie była rozprawa Ireny Pierwoch na temat: "Integracja wychowania przedszkolnego sześciolatek z nauczaniem w klasie pierwszej", której promotorem był prof. dr hab. Jan Kulpa, zaś recenzentami: doc. dr hab. Władysław Dynier oraz prof. dr hab. Ryszard Więckowski. Od tego czasu wykłady z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego prowadziła dr Irena Pierwoch (do 1988 r., tzn. do czasu przejścia na emeryturę).

Rok 1985 przyniósł drugą rozprawę doktorską Anny Kołodziej; temat pracy "Kształtowanie pojęć przyrodniczych u dzieci sześciolatków w przedszkolu" (promotor: doc. dr hab. Janina Szymkat, recenzenci: prof. dr hab. Maria Jakowicka i prof. dr hab. Wiesław Stawiński).

W roku 1987 trzeciej w Zakładzie pracy doktorskiej broniła mgr Bożena Muchacka. Tematem pracy pisanej pod kierunkiem doc. dr hab. Marii Kwiatowskiej były: "Zabawy badawcze dzieci w przedszkolu" a recenzje wykonały: doc. dr hab. Sabina Guz i doc. dr hab. Janina Szymkat.

Pracownicy Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej zaznaczyli swą aktywność w organizacji oraz przebiegu dwu ogólnopolskich konferencji naukowych w 1987 r. i 1990 r. w Krakowie. Ponadto pracownicy Zakładu (głównie w ostatnich 6 latach) wygłaszali wykłady, referaty i komunikaty w naukowych ośrodkach zagranicznych (19) i krajowych (133), popularyzując dorobek własny, polskiej pedagogiki i pedagogiki przedszkolnej.

Szczególnie pilna potrzeba współpracy z krakowskimi przedszkolami powstała po roku 1977 w związku z uruchomieniem kształcenia w toku studiów dziennych. Pierwszą placówką, w której odbywały się ćwiczenia studentów, było Państwowe Przedszkole nr 85, a następnie przedszkola: 77, 82, 119, 130, 138, 38, 162, 13, 128. W związku z fluktuacją kadry oraz z tego powodu, że w pobliżu znajduje się Studium Nauczycielskie, które ma te same potrzeby organizacyjne, liczba przedszkoli pełniących w całości lub częściowo funkcję przedszkola - ćwiczeń zmieniała się. Uzyskaliśmy możliwość ulokowania praktyk śródrocznych także w przedszkolach nr: 42, 27, 61. Naszą bazą uzupełniającą były ponadto oddziały przedszkolne w Szkołach Podstawowych nr: 5, 12 (do 1985 r.), 16, 127. Organizacją współpracy z przedszkolami zajmuje się Zakład Praktyk Pedagogicznych, z którym pozostajemy w stałej i efektywnej współpracy.

Oprócz niezmiernie cennych indywidualnych kontaktów z nauczycielami-opiekunami praktyk organizujemy 1-2 razy w roku akademickim zebrania naukowo-metodyczne, na które zapraszamy nauczycieli przedszkoli ćwiczeń, dyrektorki tych przedszkoli, przedstawicieli dzielnicowych delegatur Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz WOM w Krakowie. Prezentujemy wyniki badań, fragmenty prac awansowych, opracowane koncepcje postulowane do wdrożenia. Ustalamy wspólne kierunki prac, co służyć może doskonaleniu zajęć z praktyki śródrocznej i pracy wychowawczej nauczycielek.

Od roku 1987/8 do 1990 r. w WSP powołano jako Pełnomocnika JM Rektora d/s Oświatowych Placówek-Laboratoriów doc. dr hab. Krystynę Duraj-Nowakową. Odtąd Pracownicy Zakładu włączyli się także w badania w tych przedszkolach, które pełnią funkcje laboratoryjne, tj.: PP nr 55, 75, 165. Prace naukowe prowadzą tam: doc. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa, dr Bożena Muchacka i ich magistrantki

oraz mgr Wanda Łata, mgr Magdalena Grochowalska. Problematyka badań skupiona jest głównie wokół funkcji nauczycieli w realizacji tematów kompleksowych w przedszkolu.

W ramach współpracy z instytucjami zagranicznymi uczestniczymy jako zespół we współpracy z Pädagogische Hochschule w Lipsku nad tematem węzłowym "Kooperacje dydaktyczne i komunikacje językowe w zakresie kształtowania pojęć społeczno-moralnych dzieci", którego koordynatorem ze strony polskiej jest doc. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa (1986-1990). Współpracujemy także z WSP w Prešovie, z Uniwersytetem im. J.A.Komenskiego w Bratysławie (Czecho-Słowacja), z Bergische Universität w Wuppertalu (RFN) i Uniwersytetem im. J.W.Goethego we Frankfurcie.

W okresie 20 lat prowadzenia przez WSP w Krakowie studiów wyższych z Wychowania Przedszkolnego mury Uczelni opuściło 12 roczników studiów dziennych, 10 roczników studiów zaocznych i jeden rocznik studiów wieczorowych. W sumie dyplom uzyskało 472 absolwentów, w tym 183 po studiach stacjonarnych, 289 po studiach zaocznych i 19 po studiach wieczorowych.

Analizując problematykę podejmowanych prac i badań należy podkreślić szerokie zainteresowania studentów, które mogły być rozwijane dzięki różnorodności specjalności, jakie reprezentowali promotorzy tych prac. Byli wśród nich pedagodzy o różnych specjalnościach, np. historycy wychowania, teoretycy wychowania, metodycy nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego, a także psychologowie i filozofowie. Efektem tego doboru jest największa ilość prac dotyczących rozwoju i wychowania umysłowego dziecka w wieku przedszkolnym. Można więc wyróżnić wśród powstałych prac dyplomowych monografie, antologie, analizy, analizy porównawcze i diagnozy. Znaczna wartość tych prac naukowych nie pozostaje nie zauważona. Stanowią one materiał dydaktyczny dla studentów młodszych

roczników, są wykorzystywane podczas zajęć z metodyki wychowania przedszkolnego i innych przedmiotów. Są one cenione także przez środowisko oświatowe (krakowskie i województw wschodnio-południowych), gdzie trafiają nasi absolwenci po ukończeniu studiów. Np. oddziały doskonalenia nauczycieli drukują prace naszych pracowników i absolwentów propagując dorobek pedagogiki przedszkolnej WSP w Krakowie.

Zakład planuje i realizuje szerokie wykorzystanie już ukończonych i powstających prac. Postuluje i realizuje zadania następujące:

1. Wyposażenie pracowni przedmiotowej w sprzęt audio-wizualny i bibliotekę specjalistyczną.

2. Gromadzenie i wykorzystywanie w pracowni Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej prac magisterskich ocenionych na stopień bardzo dobry.

3. Ogłaszanie corocznego konkursu na najlepszą pracę magisterską, w której nagrodą jest opublikowanie jej fragmentu w postaci komunikatu w wydawnictwie zbiorowym Zakład.

4. Doskonalenie korelacji międzyprzedmiotowej w toku studiów z zakresu Wychowania Przedszkolnego.

Przy okazji jubileuszu 20-lecia pedagogiki przedszkolnej w WSP im. KEN w Krakowie na podkreślenie zasługuje, iż zasada jednolitego wyższego kształcenia akademickiego nauczycieli dla wszystkich szczebli systemu edukacji, o której realizację walczyło kilka pokoleń pedagogów, rangę obligatoryjnego wymogu zyskała w Polsce najpierw jako postulat w 1936 r. (ponowiony w 1945 r.), a jako stosowane kryterium od 1974 r. Niestety, urzeczywistnienie tego uprawnienia i wymogu wprowadzonego Kartą Nauczyciela, ze wszech miar słusznego: społecznie, zawodowo i pedagogicznie, napotykało i napotyka coraz większe przeszkody ekonomiczne i organizacyjne.

Jak inne dyscypliny pedagogiczne, tak i pedagogikę przedszkolną dotyka kryzys nie tylko ekonomiczny, lecz przede wszystkim kryzys celów i wartości, istoty i treści. Pozycja, status i prestiż pedagogiki jako nauki i pedagogów, także pedagogiki przedszkolnej i pedagogów przedszkolnych, na zasadzie sprzężenia zwrotnego odciskają piętno na stanie, zakresie i stopniu rozwoju tych nauk i naukowców uprawiających tę dziedzinę.

Społeczny, ideologiczny i polityczny charakter nauk o człowieku, także pedagogiki przedszkolnej, utrudnia działalność zawodową w zależności wzajemnej z kontekstem i konsytuacją, wynika to z immanentnych cech humanistyki. Zatem spolegliwość humanistów wobec oczekiwań decydentów z różnych epok, ugrupowań lub odwaga, śmiałość oraz nieuczesane myśli są przyczyną i następstwem stanu, sytuacji i rozwoju społeczeństwa. Wynika stąd, iż prawem pedagogów przedszkolnych, jak wszystkich humanistów, jest - na danym etapie rozwoju - dążyć równocześnie do wyodrębnienia w samodzielnej subdyscyplinę nauk pedagogicznych (co w Polsce trwa około 25. ostatnich lat), jak również do integracji nie tylko z innymi subdyscyplinami pedagogiki, ale także z innymi dziedzinami poznania. Od postępu w obu zakresach zależą sukcesy naukowe, a później, być może, także - praktyczne pedagogów przedszkolnych.